

Legal Actions on Clean Air

Shrnutí 2016 – 2019

Čeština

RIGHT TO
CLEAN AIR

OBSAH

Úvod.....	3
O projektu	4
Fakta a informace: Jak vznikají škodlivé látky a jaké mají dopady?.....	5
Právní pozadí a východiska	6
Bilance projektu: Úspěchy projektu LIFE	8
Podpora soudních řízení Evropské komise	8
Výměna odborných informací v Evropě	8
Soudní řízení a plánované žaloby v Evropě.....	9
Příklady z jednotlivých zemí.....	10
Osvěta a propagace tématu díky práci s tiskem a veřejností	12
Výměna odborných informací v Německu	12
Vývoj kontroly znečištění ovzduší v Německu	12
Příběhy o úspěchu v Evropě.....	13
Opatření, která byla zavedena pro zlepšení kvality ovzduší ve městech	14
After LIFE – nové a staré výzvy	14
Bojujeme dále za vaše právo na čistý vzduch!	14
Projekt LIFE Legal Actions v číslech (v zemích EU)	15

Německá organizace Deutsche Umwelthilfe (DUH) a česká organizace Frank Bold Society (FBS) se v rámci projektu „Right to Clean Air / Právo na čistý vzduch“, který je financován programem LIFE Evropské komise, zasazují o právo na čistý vzduch v Evropě. Informují o platných unijních zákonech o ochraně ovzduší a o právu dýchat čistý vzduch bez škodlivin. Cílem je co nejrychleji zlepšit kvalitu ovzduší ve městech členských států EU a zasadit se tak o ochranu zdraví, přírody a klimatu. DUH a FBS pomáhají městům dodržovat zákonné mezní hodnoty pro koncentrace škodlivých látek v ovzduší, které platí pro celou Evropskou unii.

„Right to Clean Air“ (LIFE15 GIE/DE/000795) is funded under the LIFE programme of the EU Commission.

O PROJEKTU

Všichni lidé v Evropské unii mají právo na čistý vzduch. V zásadním rozsudku z roku 2008 konstatoval Evropský soudní dvůr, že občané států EU mají zákonný nárok dýchat čistý vzduch, které nepoškodí jejich zdraví. To znamená, že města, kraje a členské státy musejí zajistit, aby byly dodrženy platné unijní mezní hodnoty pro koncentraci oxidu dusíku, polévatého prachu a ostatních škodlivých látek v ovzduší. Evropská komise již na počátku tohoto století stanovila mezní hodnoty koncentrace škodlivých látek v ovzduší a vypracovala směrnice pro kvalitu ovzduší, aby chránila lidi před škodlivými plyny a ultrajemnými prachovými částicemi z výfuků osobních a nákladních automobilů, komínů průmyslových podniků a elektráren, jakož i komínů rodinných domků a topenišť na dříví. Od roku 2005 platí pro všechny státy EU mezní hodnoty pro koncentraci polévatého prachu (PM10) a od roku 2010 i pro koncentraci oxidu dusičitého (NO₂). V roce 2008 vstoupila v platnost evropská směrnice 2008/50/ES o kvalitě vnějšího ovzduší a čistším ovzduší.

Státy EU však právo svých občanů na čistý vzduch porušují. Vlády se dostatečně nestarají o ochranu ovzduší a v celé Evropě dochází k překračování zákonem stanovených mezních hodnot. Tato pasivita ze strany jednotlivých států EU má značné dopady na klima, přírodu i zdraví občanů. Podle zprávy Evropské agentury pro životní prostředí o kvalitě ovzduší za rok 2018 zemřelo ve státech EU v roce 2015 více než 420 000 lidí předčasně na následky vysokých koncentrací polévatého prachu v ovzduší. Vysoká koncentrace oxidů dusíku může zhruba za 79 000 předčasných úmrtí v EU. Až 95 % obyvatel evropských měst je vystaveno koncentracím škodlivých látek, které závažným způsobem poškozují jejich zdraví. K hlavní zdrojům těchto škodlivin patří průmysl, doprava a spalovací zařízení pro vytápění rodinných domků.

Deutsche Umwelthilfe a Frank Bold Society (Česká republika) vedou kampaň za zlepšení kvality ovzduší v Evropě s názvem Právo na čistý vzduch (LIFE15 GIE / DE / 795 PRÁVNÍ AKCE). Společnost Frank Bold Society (FBS) a Deutsche Umwelthilfe (DUH) prosazovaly opatření k prosazování kontroly znečištění ovzduší a informovaly o zákonných možnostech. Odděleně od projektu využily obě partnerské organizace právní možnosti a zahájily právní kroky proti úřadům. DUH a FBS vysvětlily evropskou směrnici o okolním ovzduší nevládním organizacím a občanům v deseti členských státech EU.

Primárním cílem projektu bylo přiblížit lidem možnosti, jak se zapojit do řízení souvisejících s ochranou ovzduší. Města a kraje ve svých akčních plánech a plánech zlepšování kvality ovzduší stanovují, jak budou realizovat právo na čistý vzduch v praxi. Rozhodují, zda zřídí zelené zóny, nakoupí autobusy MHD s nízkými emisemi, zlepší fungování veřejné hromadné dopravy nebo vybudují síť cyklostezek, aby své občany chránily před škodlivými látkami v ovzduší.

DUH a FBS vycházely u tohoto projektu ze tří principů Aarhuské úmluvy:

- přístup k informacím;
- účast veřejnosti na rozhodování;
- přístup k právní ochraně.

Projektový partneri DUH a FBS se postarali o to, že podklady pro rozhodování státní správy jsou veřejné, což přispívá k transparentnosti jejího konání. Dále projektový partneri svými návrhy k plánům zlepšování kvality ovzduší přiměli úřady, aby realizovaly evropské a národní směrnice týkající se kvality ovzduší a tím převzaly odpovědnost za ochranu zdraví obyvatel a respektovaly platné zákony. Projekt LIFE přispěl k tomu, že státy EU začaly dodržovat unijní legislativu týkající se ochrany ovzduší a umožnily občanům podílet se na rozhodování.

DUH a FBS informovaly na četných akcích pořádaných po celé Evropě o ochraně ovzduší a platné unijní legislativě. Obyvatelé ve státech EU byli navíc informováni o kvalitě ovzduší celou řadou tiskových a veřejných výstupů. Zvýšením kvalifikace obyvatel a státních institucí se projektu LIFE podařilo v mnoha státech EU iniciovat a zefektivnit opatření na zlepšení kvality ovzduší. Následující body byly pro úspěch tohoto programu rozhodující:

- rozsáhlá práce s tiskem a veřejností ohledně aktuálního vývoje ochrany ovzduší v EU a jednotlivých členských státech;
- seznámení vedení měst a obcí s možnostmi čerpání dotací;
- informování o osvědčených postupech v různých státech EU;
- seznámení s možnostmi udržitelného, odpovědného zadávání veřejných zakázek;
- poradenství o právních možnostech v případech, kdy dochází k jasnému, dlouhodobému překračování mezních hodnot pro kvalitu ovzduší.

FAKTA A INFORMACE: JAK VZNIKAJÍ ŠKODLIVÉ LÁTKY A JAKÉ MAJÍ DOPADY?

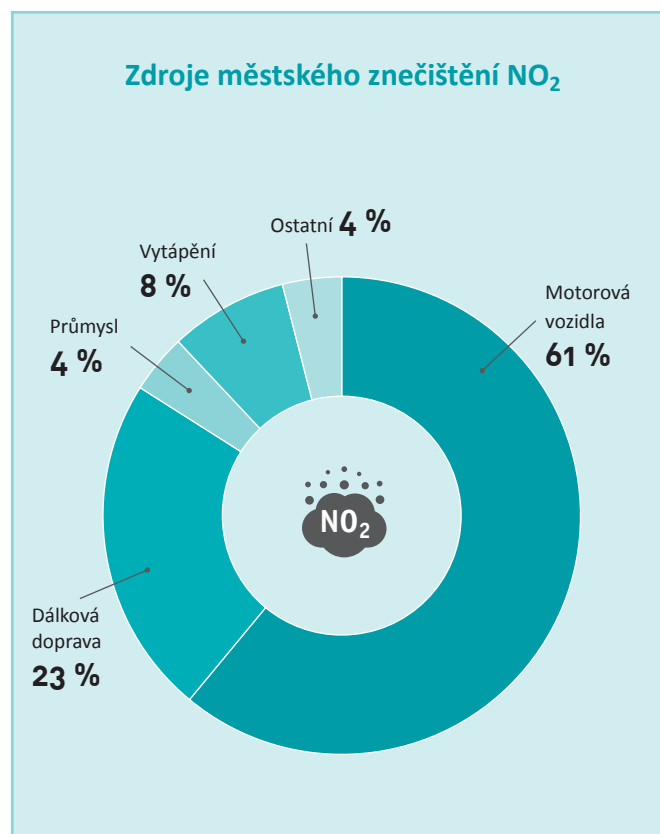
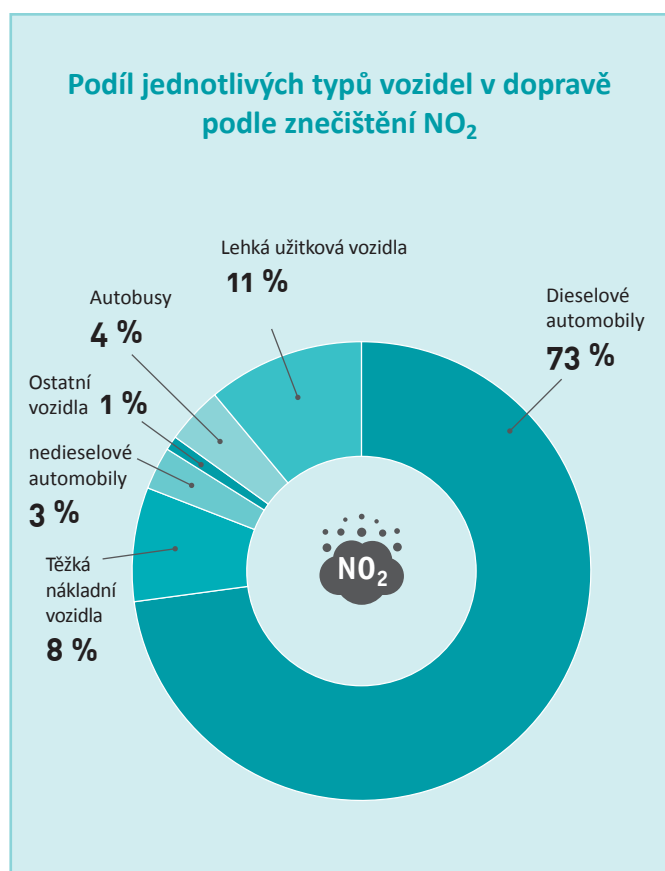
Škodlivé látky se do ovzduší dostávají z různých zdrojů. Polévatý prach vzniká mimo jiné z emisí motorových vozidel, elektráren a tepláren, kamen a kotlů rodinných domů, v zemědělství a průmyslu. V městských aglomeracích a městech pochází většina polévatého prachu ze silniční motorové dopravy. Při spalování paliva vzniká v motoru polévatý prach, který se s výfukovými plyny dostává do ovzduší. Polévatý prach ale vzniká i při brzdění, sjíždění pneumatik či rozvířením prachu na silnici, který se následně dostává do ovzduší.

Oxidy dusíku (oxid dusnatý a oxid dusičitý) vznikají jako produkty nežádoucích vedlejších reakcí při spalování. K hlavním zdrojům oxidů dusíku patří naftové motory. Nejvýznamnějším zdrojem škodlivých látek v ovzduší v městských aglomeracích je tak opět silniční doprava.

Škodlivé látky představují zdravotní riziko zejména pro zdravotně oslabené osoby, děti a starší lidi. Drobné částice polévatého prachu se dostávají do organismu přes dýchací cesty. U lidí zvyšují riziko onemocnění dýchacích cest, onemocnění srdce a krevního oběhu, jakož i rakoviny plic. Čím menší je částice, tím hlouběji může proniknout do lidského organismu a o to závažnější zdravotní dopady může mít.

Oxid dusičitý je plyn, který dráždí dýchací cesty. U člověka může vyvolat nebo zhoršit astma. Dále způsobuje zánětlivá onemocnění dýchacích cest a alergické reakce a zhoršuje fungování plic.

Zdravotní dopady škodlivých látek v ovzduší tedy nelze podceňovat, a je proto třeba stanovit určité mezní hodnoty jejich přípustných koncentrací.

» Polévatý prach a NO₂ jsou zabijáci [...] NO₂ se na základě chemické reakce v plicích mění na kyselinu dusičnou. Ta způsobuje podráždění sliznice a lokální záněty v průduškách a plicních sklípcích. «

Norbert Mülleneisen, zakladatel Centra pro astma a alergie v Leverkusenu

PRÁVNÍ POZADÍ A VÝCHODISKA

Směrnice EU o kvalitě ovzduší: Právní základ pro čistší ovzduší v Evropě

Právní základ pro čistší ovzduší v Evropě tvoří zejména směrnice 96/62/ES o posuzování a řízení kvality vnějšího ovzduší z 27. září 1996 a směrnice 2008/50/ES o kvalitě vnějšího ovzduší a čistším ovzduší pro Evropu z 21. května 2008. Tyto směrnice stanovují mezní hodnoty pro koncentrace škodlivých látek ve vnějším ovzduší a byly implementovány do národního práva jednotlivých členských států. Dojde-li k překročení mezních hodnot pro kvalitu ovzduší, jsou příslušné úřady povinny sestavit akční plány, respektive plány zlepšování kvality ovzduší. Tyto plány musejí zajistit, aby doba překročení mezních hodnot byla co nejkratší.

Co jsou to plány zlepšování kvality ovzduší?

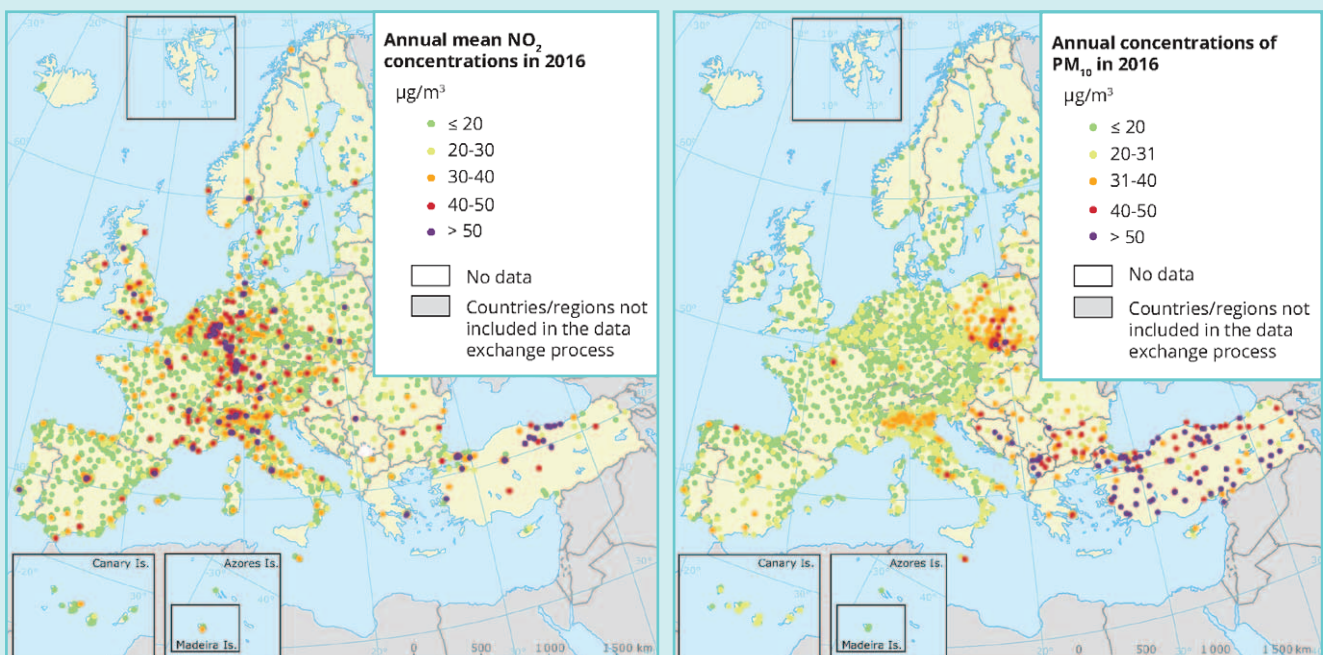
Plány zlepšování kvality ovzduší jsou akční plány, které musí příslušné úřady vyhotovit pro situace, kdy dojde k překročení platných zákonných mezních hodnot škodlivých látek v ovzduší. Jejich cílem je definovat opatření, která budou minimalizovat míru znečištění škodlivými látkami a co nejrychleji zajistit dodržení mezních hodnot. Opatření uvedená v plánech na ochranu ovzduší jsou právně závazná a úřady jsou povinny je realizovat.

Pro ochranu zdraví lidí, přírody a klimatu jsou příslušné úřady povinny urychleně zajistit dodržení mezních hodnot pomocí účinných opatření. Tam, kde úřady nekonají, využívají organizace DUH, FBS či mezinárodní nevládní nezisková organizace ClientEarth právní systém dané země, aby přinutily dané členské státy jednat, a právní cestou se zasazují o právo na čistý vzduch.

Právo na čistý vzduch: Jaká práva mají občané a občanky EU?

1. Právo na dodržování unijních mezních hodnot.
2. Právo na vypracování plánu zlepšování kvality ovzduší v případě překročení mezních hodnot.
3. Právo na řádné monitorování kvality ovzduší na nejsilněji znečištěných místech.
4. Právo na informace ohledně získaných dat o kvalitě ovzduší.

Kvalita ovzduší v Evropě

Source: European Environment Agency, 2018.

Platné mezní hodnoty pro koncentrace škodlivých látek v ovzduší

Pro polévatý prach (PM10)

- › **40 µg/m³** Roční průměr
- › **50 µg/m³** Denní průměr překročitelný maximálně 35 dní v roce
- › Právně závazné od **2005**

Pro polévatý prach (PM2.5)

- › **20 µg/m³** Roční průměr
- › Právně závazné od **2015**

Pro oxid dusičitý (NO₂):

- › **40 µg/m³** Roční průměr
- › **200 µg/m³** Denní průměr překročitelný maximálně 18 dní v roce
- › Právně závazné od **2010**

Rozhodnutí Evropského soudního dvora: Právo na čistý vzduch

Právo na čistý vzduch bylo Evropským soudním dvorem (ESD) již několikrát potvrzeno. V mnichovském případě (spis. zn. M 1 K 12.1046, případ Janecek), podporovaném DUH, potvrdil Evropský soudní dvůr dne 25. července 2008 žalovatelnost porušování práva na čistý vzduch. V procesu, který vedla organizace ClientEarth proti Spojenému království, rozhodl Evropský soudní dvůr dne 19. listopadu 2014 (spis. zn. C-404/13), že národní soudy jsou povinny vydat vůči příslušným úřadům jakákoli nezbytná opatření, jsou-li překročeny mezní hodnoty pro kvalitu ovzduší. Dne 26. června 2019 pak Evropský soudní dvůr ve sporu ohledně stanic pro měření kvality ovzduší v Bruselu (spis. zn. C-723/17) ve svém rozsudku jasně řekl, že každý občan má právní nárok na to, aby koncentrace škodlivých látek v ovzduší byly měřeny tam, kde panují (nebo kde lze očekávat) jejich nejvyšší hodnoty. Z výše uvedeného jasně plyne posílení významu role mezních hodnot škodlivých látek pro ochranu ovzduší. Právně závazné mezní hodnoty musejí být zkrátka dodržovány na každém místě, na kterém se nacházejí lidé. Jakékoli překročení těchto mezních hodnot pak představuje porušení zákona, proti kterému se lze bránit právními prostředky.

25.07.2008

- › Soudně **vymahatelné právo** na čistý vzduch je **potvrzeno**

19.11.2014

- › Pokud jsou mezní hodnoty překročeny, mají národní soudy **povinnost přijmout všechna možná opatření** k jejich snížení

26.06.2019

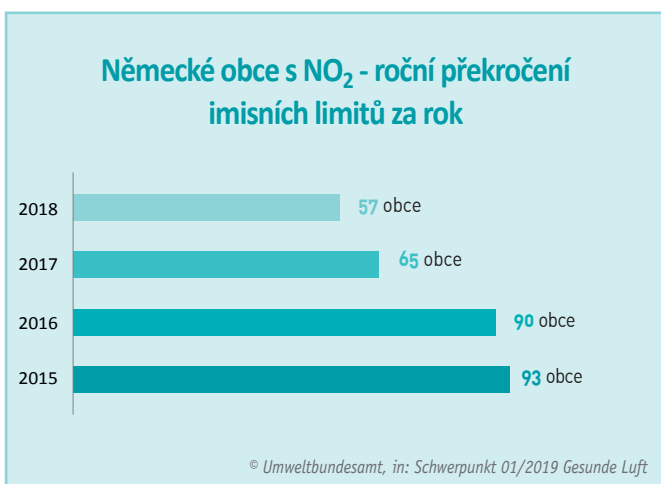
- › Právně závazné mezní hodnoty **musí být dodržovány ve všech oblastech**, a to i v těch nejvíce znečištěných
- › Občané mají právo, aby byla kvalita ovzduší monitorována na nejvíce znečištěných místech

BILANCE PROJEKTU: ÚSPĚCHY PROJEKTU LIFE

Již od počátku projektu v roce 2016 si téma čistého ovzduší získalo pozornost, a to zejména díky žalobám na nedodržování zdravotně relevantních mezních hodnot škodlivin ve státech EU. Projektoví partneři intenzivně pracovali s tiskem a referovali médiím o podaných žalobách a vynesených rozsudcích ve věci ochrany ovzduší. Neustálým informováním na sociálních sítích, tiskových konferencích a v tiskových prohlášeních spustil projekt celospolečenskou debatu o dopadech škodlivých látek v ovzduší a o dodržování mezních hodnot stanovených unijním právem.

Počet obcí a měst, ve kterých dochází k překračování mezních hodnot škodlivých látek v ovzduší, tak v Německu poklesl. Podle Spolkového úřadu pro životní prostředí překračovalo v roce 2016 mezní hodnoty oxidu dusičitého 90 měst. Do roku 2018 se jejich počet snížil o více než jednu třetinu. Podle předběžných čísel za rok 2019 dochází k překračování mezních hodnot již jen ve **40** městech.

Německá spolková vláda schválila **dotační program** ve výši 2 miliard eur, jež mají být vynaloženy na elektrifikaci a digitalizaci dopravy. Obce a města mají navíc dovybavit své autobusy MHD, těžké i lehké užitkové vozy a ostatní komunální vozidla čistými technologiemi – viz spolkový akční program Čistý vzduch (Sofortprogramm Saubere Luft 2017–2020). Dotační program je určen výhradně obcím a městům, jež se obávají žalob kvůli vysokým emisím škodlivých látek v ovzduší. Spolková vláda chce miliardami ze státního rozpočtu zabránit právním následkům na lokální úrovni.

EU vyvíjí kritéria pro ekologické zadávání veřejných zakázek (GPP), aby usnadnila zahrnutí ekologických požadavků do zadávací dokumentace. Projektoví partneři se podíleli na vývoji nových katalogů kritérií pro dopravu (zveřejněných v lednu 2019) a pro údržbu veřejného prostoru (zveřejněných v listopadu 2019).

Emise znečišťujících látek do ovzduší jsou jedním z hlavních aspektů kritérií GPP. Nové autobusy musí splňovat emisní normu Euro VI jako základní a komplexní kritérium. Vzhledem k tomu, že obnova vozového parku trvá

dlouho, německá spolková vláda zavedla dotace na hardwarové dovybavení autobusů, aby se co nejdříve snížily emise NOx z provozu autobusů. V podkladovém dokumentu, který jsme zaslali všem způsobilým městům a veřejným dopravním společnostem, na přednášce expertů GPP v Berlíně a v souvislosti s prohlášeními o plánech kvality ovzduší, jsme úspěšně podpořili optimalizaci naftových autobusů. Díky této činnosti existuje velké množství veřejných dopravních společností, které splňují kritéria GPP pro emise znečišťujících ovzduší. Provozovatelé městské dopravy ve 38 městech se zavázali, že budou kupovat výhradně autobusy Euro VI a optimalizují své autobusy na emisní normu Euro VI. Do konce projektu bylo více než 2 000 autobusů vybaveno zařízením na čištění výfukových plynů.

PODPORA SOUDNÍCH ŘÍZENÍ EVROPSKÉ KOMISE

Evropské komise konfrontovala některé členské státy v řízeních pro porušení smlouvy, neboť nepodnikly dostatečné kroky k tomu, aby byly mezní hodnoty konečně dodržovány. Jednalo se o Německo, Francii, Rumunsko, Itálii, Maďarsko a Spojené království. Projektoví partneři předali Komisi důležité informace o stanicích pro měření kvality ovzduší, o soudních rozhodnutích v Německu, jakož i výsledky měření NO2. Evropský soudní dvůr mezitím Francii uložil, aby co nejdříve zajistila dodržování mezních hodnot. Další rozsudky mají zakrátko následovat. Projektoví partneři svou prací podporují cíle Evropské komise spočívající v lepším dodržování unijní environmentální legislativy a v zajištění čistého ovzduší pro všechny občany EU.

VÝMĚNA ODBORNÝCH INFORMACÍ V EVROPĚ

Mediální výstupy o soudních rozhodnutích a z toho plynoucích důsledcích probudily zájem o ochranu ovzduší. Občané, státní instituce a nevládní organizace se začali zajímat o to, jaké zákony a mezní hodnoty platí a jaké zdravotní dopady mají škodlivé látky v ovzduší. Během trvání projektu vzrostla poptávka po aktuálních, podrobných informacích. DUH a FBS zorganizovaly nespočet informačních akcí a diskusí pro různé cílové skupiny v Berlíně, Bruselu a řadě států EU. V devíti workshopech uspořádaných po celé Evropě seznámili odborníci z DUH a FBS občanské iniciativy, nevládní organizace a právníky z příslušné země s možnostmi právních kroků při vymáhání práva na čistý vzduch a následně se debatovalo o národních a místních specifikách. Projektoví partneři byli úzce propojeni do pracovních skupin na evropské úrovni. Jako přednášející se zúčastnili celé řady akcí v různých státech EU a svými pravidelnými newslettery, webovými stránkami k projektu, webovými semináři a přednáškami udržovali téma kvality ovzduší v centru pozornosti.

» **Když jsme jako plicní lékaři apelovali na vlády a státní instituce, nic se nedělo. Nyní je soudní rozsudky konečně donutily jednat, což je pro nás nedocenitelná pomoc. «**

Michael Barczok, plicní lékař v Ulmu a mluvčí Spolkové asociace pneumologů pro stanici Deutsche Welle dne 26. 2. 2018.

SOUDNÍ ŘÍZENÍ A PLÁNOVANÉ ŽALOBY V EVROPĚ

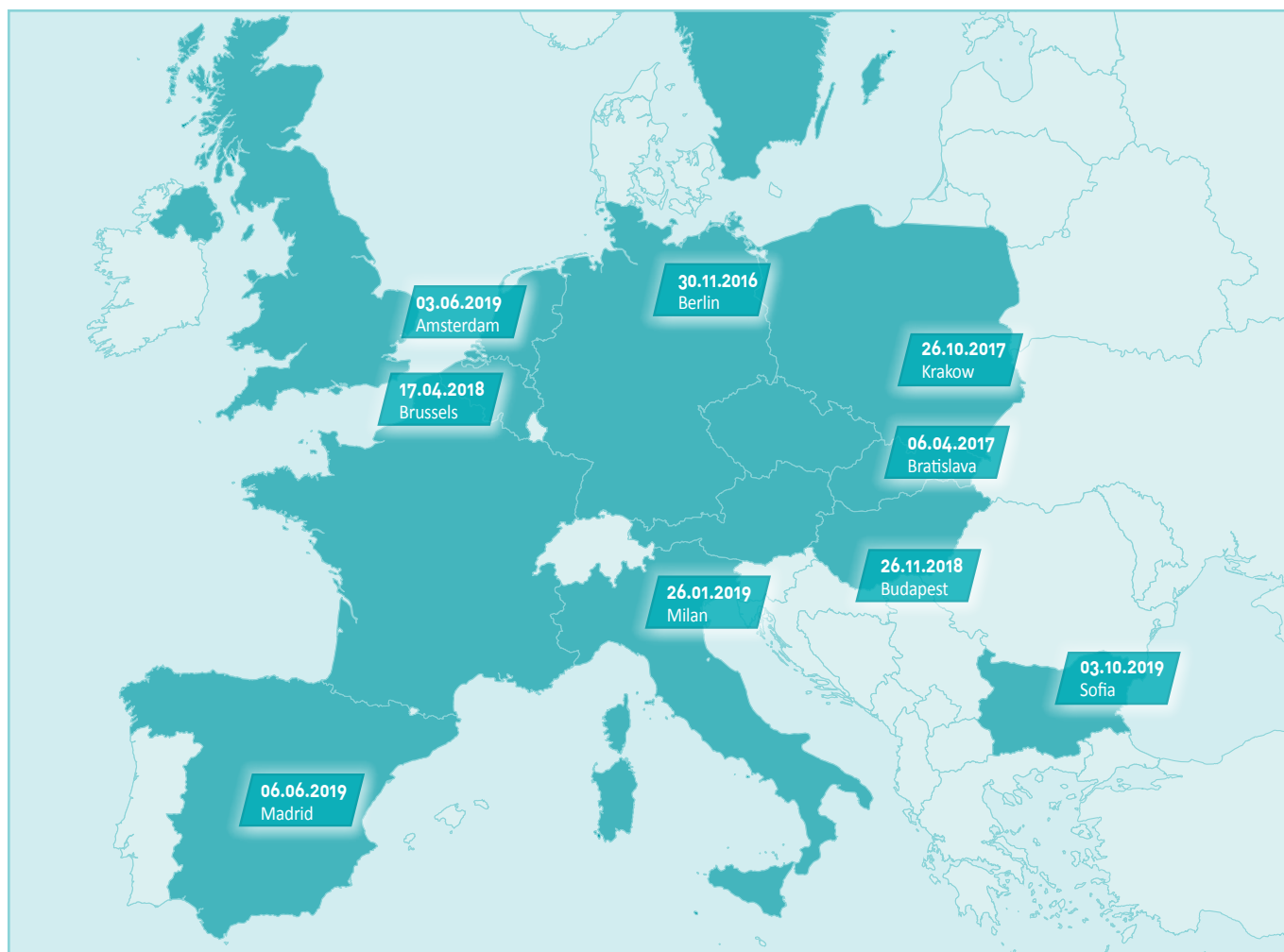
Projekt LIFE Legal Actions uvedl do pohybu aktivity zasazující o ochranu ovzduší, a to minimálně v 6 státech, ve kterých byly uspořádány workshopy. To je jasná známka pozitivního účinku projektu. V Maďarsku, Itálii a České republice podaly ekologické organizace žaloby na nové plány zlepšování kvality ovzduší. V Rumunsku došlo mezi partnery projektu a místními organizacemi

vedle plánování mnoha dalších žalob i k intenzivní výměně informací o strategii a právních možnostech. V Nizozemí a ve Španělsku podpořil projekt kampaně za ochranu ovzduší a jejich prosazení právní cestou.

Organizace si vzájemně vyměňovaly informace o právních strategiích, překládaly žalobní spisy a soudní rozhodnutí a rozesílaly je ostatním. Všichni účastníci vnímali tento tok informací jako mimořádně užitečnou pomůcku pro svou práci, neboť právě rozsudky nejvyšších soudů jednotlivých států EU a rozsudky Evropského soudního dvora jsou určující pro legislativu ve všech členských státech EU. Ekologické organizace a občanské iniciativy tak mohly díky této dobře fungující síti profitovat ze znalostí a zkušeností ostatních organizací z různých zemí EU. Právní poznatky o řízeních a rozsudcích z jiných zemí EU pak využívaly pro činnost ve své zemi. Dobrá spolupráce překračující hranice jednotlivých států nakonec přispěla k tomu, že evropské právo ohledně kvality ovzduší se začalo uplatňovat ve stále více státech EU.

Organizace, iniciativy i jednotliví aktéři se na našich workshopech pořádných v daných zemích vzájemně poznali a navázali kontakty. Projekt EU LIFE tak vytvořil síť a umožnil spustit celou řadu přínosných aktivit. Náš projekt spojil lidi z různých koutů Evropské unie, kteří ve svých zemích bojují za čisté ovzduší a za dodržování příslušné unijní legislativy.

LIFE Legal Actions Capacity Building Workshops 2016–2019

PŘÍKLADY Z JEDNOTLIVÝCH ZEMÍ

Polsko: Těžištěm workshopu v Krakově byla spalovací zařízení pro vytápění rodinných domků, jež jsou v Polsku největším zdrojem znečištění ovzduší. Ve spolupráci s evropským programem LIFE proto proběhl workshop zaměřený na čisté vytápění. Z workshopu vzešla spolupráce mezi projektem LIFE Legal Actions a polskou pobočkou Frank Bold, Fundacja Frank Bold. Díky finanční a informační podpoře ze strany projektu LIFE zahájila Fundacja Frank Bold dvě soudní řízení pro zlepšení kvality ovzduší v Polsku. Organizace zažalovala jednu firmu, která propagovala odstraňování filtrů pevných částic z vozidel s naftovým motorem. Ve druhém řízení zase podala žalobu na prodej ilegálních kamen na dřevo a uhlí. Obě žaloby byly úspěšné a daná reklama i nabídka ilegálních kamen zmizely z trhu.

Nizozemí: Spolu s nizozemskou ekologickou organizací Milieudefensie jsme zorganizovali workshop v Amsterdamu. I v Nizozemí znečišťuje ovzduší ve velkoměstech NO₂ z výfukových plynů naftových vozidel, ačkoli zde velice mnoho lidí jezdí na kole. Workshop ukázal, že řada nevládních organizací se nepouští do žalob z nedostatku času a peněz. Vedle chybějícího financování se obávají i časových nároků, které si řízení až do vynesení rozsudku vyžádá. Workshop však inspiroval občanskou iniciativu, která zahájila boj za čisté ovzduší v Amsterdamu a spustila crowdfundingovou kampaň pro získání financí na žalobu. Projekt „Právo na čistý vzduch“ tento záměr podpořil a propagoval crowdfundingovou kampaň mezi svými partnery.

Itálie: Italská ekologická organizace Cittadini per l’Aria bojuje již řadu let za lepší ovzduší v Lombardii a jejím hlavním městě Miláně. Tito ochránci životního prostředí ze severu Itálie jsou dlouhodobě spokojeni se spoluprací s DUH a FBS, partnery projektu. Experti z těchto organizací si při řadě debat a na řadě setkání vyměňovali informace v mnoha odborných a právních otázkách ohledně ochrany ovzduší. Zástupci organizace Cittadini per l’Aria se zúčastnili projektových workshopů v Berlíně a Bruselu. Poznatky, podporu a nadšení z bruselského workshopu pak v červnu 2018 s finanční podporou organizace ClientEarth přetavili v podání žaloby proti regionální vládě Lombardie. Pomocí rozsudku chtějí prosadit nový plán zlepšování kvality ovzduší, který by ukončil kritický zdravý nebezpečný stav v jednom z nešpinavějších krajů v Evropě. DUH a FBS spolu s Cittadini per l’Aria dále zorganizovaly workshop v Miláně, na který byly pozvány nevládní organizace z dalších italských regionů (Jižní Tyrolsko, Benátsko a Lazio).

Španělsko: DUH a FBS uspořádaly spolu se španělskou organizací Eco-des workshop v Madridu, kde právě skončily komunální volby. Jedním z témat předvolebního boje byla nízkoe emisní zóna, která byla v centru Madridu zřízena teprve před pár měsíci. Nově zvolené vedení města zrušilo pokuty za porušení zákazu vjezdu do této zóny, a ta tak byla de facto zrušena. Ještě před tímto zrušením doložila španělská ekologická organizace Ecologistas en Acción, že tato nízkoe emisní zóna výrazně snížila emise NO₂ v Madridu. Ekologická organizace Ecologistas en Acción se

rovněž zúčastnila workshopu a požádala ostatní evropské ekologické organizace o podporu při boji za zachování nízkoemisní zóny v Madridu. Tým projektu LIFE napsal španělskému velvyslanectví v Německu dopis, ve kterém upozornil na právo na čistý vzduch. DUH v Německu již kvůli zrušení nízkoemisní zóny úspěšně žalovala město Hannover, takže mohla španělské ekologické organizaci Ecologistas en Acción in Madrid pomoci cennými právními radami. Španělská spotřebitelská organizace OCU, která se rovněž zúčastnila workshopu, v současnosti připravuje několik žalob pro čistší ovzduší ve Španělsku.

Maďarsko: Maďarská ekologická organizace Clean Air Action Group spolupracuje již řadu let s DUH a FBS na prosazování unijní legislativy týkající se kvality ovzduší. V pracovních skupinách evropských zastřešujících federací, a sice Evropské environmentální kanceláře (European Environmental Bureau, EEB) a Evropské federace pro dopravu a životní prostředí (Transport & Environment), tyto tři organizace propracovaly své pozice. V rámci společných projektů a pravidelných debat vypracovaly Clean Air Action Group, DUH a FBS taktické kroky pro prosazování unijních směrnic. Jen několik dní po skončení společného workshopu v Budapešti podala Clean Air Action Group na konci roku 2018 žalobu kvůli plánu zlepšování kvality ovzduší pro Budapešť. Maďarská organizace je finančně podporována mezinárodní ekologickou právní organizací ClientEarth. V žalobě Clean Air Action Group požaduje snížení polévatého prachu v ovzduší a dále opatření, která v maďarském hlavním městě sníží emise NO₂ způsobené automobilovou dopravou.

Rumunsko: Pracovníci a pracovnice z DUH zapojení do projektu LIFE si mnohokrát telefonovali se svými kolegy z rumunské ekologické organizace Asociația Justiție și Mediu a radili jim ohledně možnosti podání žaloby kvůli znečištěnému ovzduší v Bukurešti. Po intenzivní výměně názorů se odborníci z obou nevládních organizací setkali v Berlíně, aby projednali strategii a financování žaloby. Jejich spolupráce přinesla ovoce. V roce 2019 podala rumunská organizace Asociația Justiție și Mediu žalobu kvůli překračování mezních hodnot a porušování směrnice o kvalitě ovzduší v Bukurešti.

Bulharsko: Na workshopu v Sofii, který byl uspořádán společně s ekologickou organizací Za Zemiata, odborníci z DUH a FBS intenzivně diskutovali s bulharskými ekologickými iniciativami o problémech v Bulharsku. Bulharští účastníci si stěžovali zejména na špatnou informovanost. Státní orgány škodlivé látky v ovzduší neměří, takže veřejnost nemá možnost posoudit kvalitu ovzduší a následně požadovat od vlády provedení příslušných opatření. Bulharským iniciativám byly v rámci projektu poskytnuty potřebné kontakty, aby si měření kvality ovzduší mohli v Bulharsku zorganizovat a provádět sami. Údaje mohou občané i příslušné instituce využít pro zvýšení povědomí o kvalitě ovzduší mezi bulharským obyvatelstvem a pro vyžadování účinných opatření ze strany státu. Od zjištěných údajů se v budoucnu budou odvíjet další společné aktivity. Setkání v Sofii tak položilo základy pro další akce a spolupráci.

OSVĚTA A PROPAGACE TÉMATU DÍKY PRÁCI S TISKEM A VEŘEJNOSTÍ

K úspěchu projektu přispěla podstatným způsobem práce s tiskem a veřejností. Tradičním médiím byly pravidelně posílány tiskové zprávy a ona pak informovala o soudních řízeních a rozsudcích, zdravotních rizicích škodlivých látek v ovzduší a účinných opatřeních proti znečišťování ovzduší. Pomocí informačních videí a brožur se projektu dále podařilo rozšířit povědomí o zdravotních dopadech škodlivých látek v ovzduší a zvýšit zájem veřejnosti o právo na čisté vzduch.

Přes různá média bylo celkově osloveno přes 60 milionů lidí. Přes sociální média získal projekt v rámci práce s veřejností 73 000 pravidelných odběratelů na různých kanálech. Vedle toho položili pracovníci zapojení do projektu LIFE více než 2 000 občanských dotazů vedením měst a absolvovali mnoho věcných rozhovorů s novináři.

VÝMĚNA ODBORNÝCH INFORMACÍ V NĚMECKU

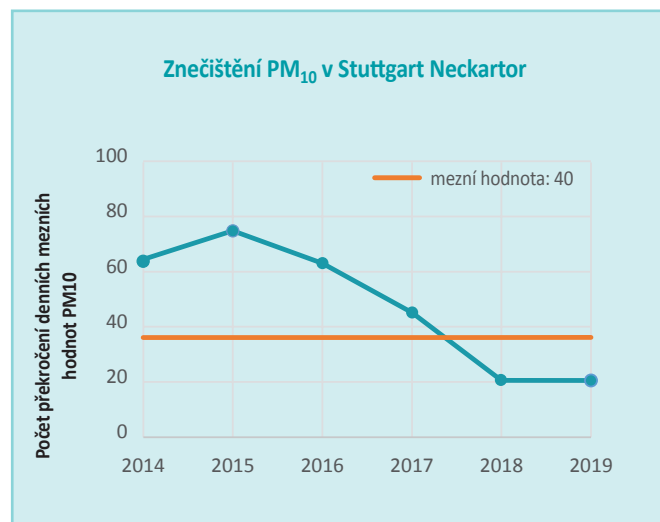
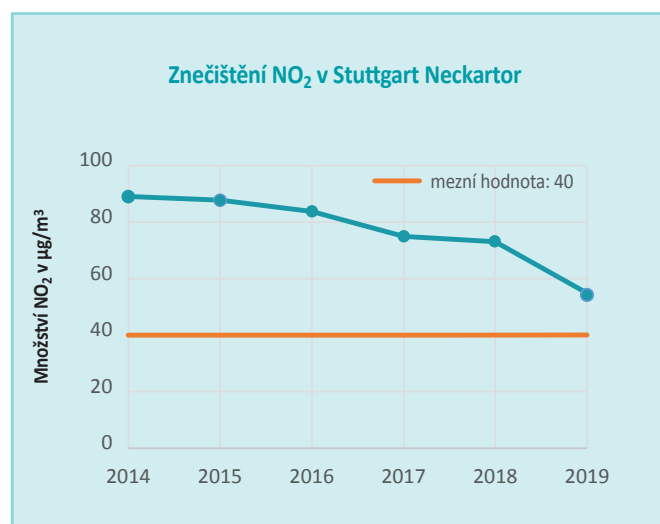
Při pravidelných odborných debatách v etablovaném kruhu odborníků z průmyslu, státní správy, politiky a zájmových sdružení probíhala intenzivní výměna aktuálních informací. Byla představena a prodiskutována témata jako dovybavení vozů s naftovým motorem potřebnými technickými doplňky (hardwarem), různé zdroje emisí, měření emisí, výpočet emisí a nové regulace. Díky otevřené diskusi nesklouzl dialog pouze k tématům investic a nákladů. Organizacím zapojeným do projektu byly předávány hlavně technické poznatky a informace o regulacích. Jednalo se o poznatky o účinnosti aktualizace softwaru u vozidel s naftovým motorem, jakož i o jejich dovybavení technickými doplňky (hardwarem). Díky novým poznatkům, vlastním měřením i aktuálním studiím bylo možné ovlivnit regulační aktivity, díky čemuž se například zlepšila kvalita dat v německé Příručce o emisních faktorech pro silniční dopravu (HBEFA) a mohly být odstraněny překážky pro čerpání dotací.

VÝVOJ KONTROLY ZNEČIŠTĚNÍ OVZDUŠÍ V NĚMECKU

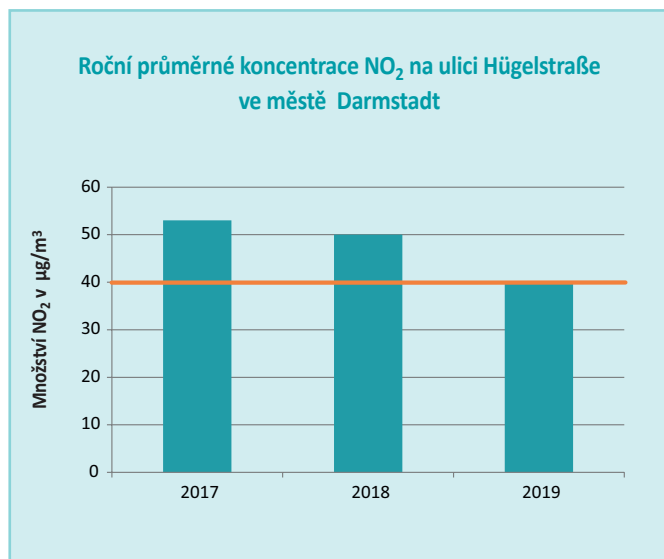
Během projektového období bylo soudně rozhodnuto o zlepšení kvality ovzduší pro 13 měst. Všechny stížnosti byly podány a financovány nezávisle na projektu LIFE, ale jsou základem pro práci na kampani ohledně zvýšení povědomí o potřebě dodržovat právně závazné mezní hodnoty. Prostřednictvím četného informování o plánech zlepšování kvality ovzduší, komunikaci s veřejností, odborných diskusí a v neposlední řadě soudních rozhodnutí bylo dosaženo vypracování 23 nových plánů zlepšování kvality ovzduší. Opatření, která podporují veřejnou dopravu, jízdu na kole a omezují zvláště znečišťující vozidla, jsou důsledkem těchto plánů zlepšování kvality ovzduší.

Vedení města **Stuttgart** po mnohaletých soudních sporech vypracovalo nový plán zlepšování kvality ovzduší. Dne 1. ledna 2019 byl vyhlášen první zákaz vjezdu do města pro vozidla s naftovým motorem, která nespĺňují emisní normu Euro 5/V. V roce 2020 se plánuje rozšíření tohoto zákazu na naftová vozidla, která nespĺňují emisní normu Euro 6/VI. Stuttgart se tímto rozšiřováním zelených zón stal vzorem pro ostatní města. Zákaz vjezdu pro uvedená naftová vozidla se promítl do kvality ovzduší již v roce 2019, kdy byl zaveden: emise NO₂ klesly ze 71 na 53 µg/m³. Nejvyšší německý soud příslušný v tomto případě, tj. Spolkový správní soud v Lipsku, rozhodl ve svém zásadním rozhodnutí z února 2018, že zákazy vjezdu jsou legální a nutné.

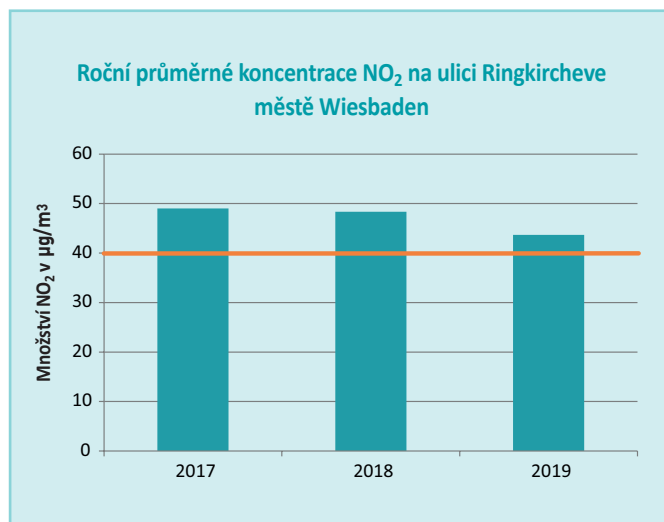
Od roku 2018 je ve Stuttgartu dodržován i zákonem stanovený maximální počet dnů, kdy mohou být překročeny mezní hodnoty koncentrace polévatavého prachu PM₁₀. Před dvěma lety zakázalo vedení města používání krbů ve dnech se zvýšenými koncentracemi škodlivin v ovzduší. V takovýchto dnech se ve Stuttgartu zlevňují jízdenky MHD, aby obyvatelé města upřednostnili autobus a tramvaj před automobilem. Obě opatření snížila koncentrace polévatavého prachu (PM₁₀) v ovzduší.

V **Darmstadtu** vedla DUH mimosoudní jednání s úřady. Jednání přispěla k tomu, že vedení města vydalo zákazy vjezdu do ulic s vysokými emisemi NO₂ a s překročenými mezními hodnotami. Pro vozidla s naftovým motorem, která nesplňují emisní normu Euro 6/VI, platí od roku 2019 zákaz vjezdu do dvou hlavních ulic. V Darmstadtu vedle toho přebudovali jízdní pruhy pro automobily na jízdní pruhy pro autobusy MHD a cyklisty. Obě dopravní opatření snížila emise oxidu dusičitého.

Ve **Wiesbadenu** se rozhodli radikálně změnit dopravní situaci a uvolnili na to 400 milionů eur. Cílem je zlepšit síť MHD a urychlit výstavbu cyklostezek. Dva dny před klíčovým soudním jednáním zveřejnilo Hesenské ministerstvo životního prostředí nový plán zlepšování kvality ovzduší. Je to významný úspěch, kterého bylo dosaženo díky žalobám podaným organizací DUH. Ve Wiesbadenu budou mezní hodnoty splněny nejpozději v roce 2020.

PŘÍBĚHY O ÚSPĚCHU V EVROPĚ

Kromě výše uvedených příkladů, můžeme konkrétní úspěchy kampaně za čistý vzduch vidět i v dalších členských státech EU.. Práce společnosti Frank Bold Society v České republice a soudní žaloba podaná na konci roku 2018 proti Ministerstvu životního prostředí ČR přináší výsledky. Případ má velký společenský význam, protože upozorňuje na systematické porušování právních předpisů v oblasti kvality ovzduší v **České republice** a na dlouhodobou nečinnost Ministerstva životního prostředí při plnění standardů kvality ovzduší. I zde je vidět, že veřejný tlak vyvíjený soudním řízením je účinný a vybízí orgány, aby vyvinuly další úsilí. V souvislosti se soudním řízením byly prostřednictvím mediální práce šířeny informace o kvalitě ovzduší a právních nástrojích na ochranu ovzduší. Proto bylo mnoho lidí upozorněno na potřebu ambicióznějších opatření na kontrolu znečištění ovzduší.

V **Itálii** environmentální organizace Cittadini per l'Aria již léta používá právní prostředky k boji za čistý vzduch v severní oblasti Lombardie. Podání žaloby vyvolalo další tlak na příslušné úřady v milánské oblasti. V únoru 2019 byl stávající zákaz nejtežších znečišťujících vozidel v centru města rozšířen a zpřísněn tak, aby pokrýval celou oblast obce. V říjnu 2019 byl zákaz rozšířen na vozidla ve vyšších kategoriích znečišťujících vozidel. Záměrem je dále zákaz zpřísnit v letech 2022 a 2025.

OPATŘENÍ, KTERÁ BYLA ZAVEDENA PRO ZLEPŠENÍ KVALITY OVZDUŠÍ VE MĚSTECH

- **Zákaz vjezdu vozidel s naftovým motorem na území s obzvlášť vysokými emisemi NO₂**
- **Dovybavení vozidel komunálních služeb systémy SCRT pro dodatečnou úpravu výfukových plynů**
- **Finanční podpora dovybavení naftových autobusů, vozidel dodavatelů a řemeslníků, jakož i těžkých komunálních vozů (např. pro odvoz odpadu)**
- **Snížení nejvyšší povolené rychlosti**
- **Rozšíření a zvýšení frekvence MHD, zavedení ročních jízdenek**
- **Vybudování cyklostezek na úkor jízdních pruhů a parkovišť pro automobily**
- **Lepší organizace provozu na parkovištích**

AFTER LIFE – NOVÉ A STARÉ VÝZVY

Během období trvání projektu, od srpna 2016 do listopadu 2019, se kvalita ovzduší zlepšila ve velkých částech Evropské unie. V důsledku toho se snížilo zdravotní rizika občanů a zatížení životního prostředí a klimatu. Přes tento pozitivní trend oxidy dusíku, částice výfukových plynů a částice pevných látek nadále nadlimitně znečišťují ovzduší - celková úroveň znečišťujících látek v členských státech EU je stále příliš vysoká. Na mnoha místech v EU jsou právně závazné prahy nadále překračovány.

Proto je důležité i nadále zvyšovat povědomí o kontrole znečištění ovzduší a vzdělávat občany o příčině a důsledcích znečišťujících látek. Nově navázané kontakty mezi organizacemi a občany mohou vést k většímu tlaku veřejnosti na tvůrce rozhodnutí v této oblasti. Právní opatření však zůstávají i nadále důležitým nástrojem k dosažení provádění stávajících právních předpisů EU.

Zkušenost ukázala, že právní opatření mohou mít pozitivní účinek. Soudní řízení a rozsudky i tlak veřejnosti nutí úřady zabývat se kvalitou ovzduší a imisními limity. Projekt Právní akce LIFE vedl mezi orgány k nové dynamice, podnětu a kreativitě, což vedlo k ekologičtějším provozu v příslušných městech prostřednictvím nových nápadů a dalších opatření.

Sociální a politická změna však vyžaduje čas. Nevýhodou právní cesty je její pomalost. Mezi podáním žaloby a právně závazným rozhodnutím často mohou uplynout roky. Během tohoto období musí být aktivity ve městech a příslušných federálních státech i nadále pozorovány, doprovázeny a komentovány. Projektoví partneři budou v této práci pokračovat.

Bohužel se ukázalo, že některé úřady částečně nevykonávají konečné rozsudky nebo tak činí pouze se zpožděním. Aby se tomu zabránilo, vydal Evropský soudní dvůr nyní průlomové rozhodnutí (C-752/18),

které v budoucnu zajistí provádění požadavků správního soudu - a tím i provádění právních předpisů EU. Toto rozhodnutí budou projektoví partneři v budoucnu využívat, aby se zabránilo dalším zpožděním.

V některých zemích EU přetrvávají problémy s prováděním Aarhuské úmluvy, která zajišťuje přístup k právní ochraně v záležitostech životního prostředí, aby jednotlivci a organizace na ochranu životního prostředí mohli účinně vymáhat svá práva na přístup k informacím o životním prostředí a účastnit se environmentálních řízení. Navíc nedostatek peněz a financování organizací v jiných zemích brání ekologům v některých zemích EU v uplatňování jejich práv. Některé země stále neposkytují dostatečně spolehlivé údaje o kvalitě ovzduší a koncentracích znečišťujících látek.

Cesta k čistému ovzduší je dlouhá. Projekt právních akcí LIFE ukázal, že je třeba vyvinout další úsilí ke zlepšení kvality ovzduší a zajistit, aby všechny členské státy EU dodržovaly směrnici 2008/50 / ES o kvalitě ovzduší. Projekt LIFE zvýšil povědomí o látkách znečišťujících ovzduší a odhalil potřebu přijmout opatření v mnoha zemích Evropské unie. Organizace a iniciativy v projektové síti LIFE ukázaly, jaké možnosti lze odhalit právními postupy k vynucení dodržování platných zákonných předpisů.

Aby bylo možné dlouhodobě udržet účinnost projektu, musí se o komunikaci o znečištění ovzduší a jeho účincích nadále pokračovat. Toho lze dosáhnout udržováním činnosti sítě partnerských organizací, odbornými rozhovory a semináři, jakož i diskusí expertů s politickými činiteli. Již přijatá opatření musí být dodržována a zajištěno jejich provádění. Veřejnost musí být nadále informována o selháních vlády, ale také o úspěšných příkladech a účinném plánování opatření v rámci politiky kvality ovzduší.

BOJUJEME DÁLE ZA VAŠE PRÁVO NA ČISTÝ VZDUCH!

Náš závazek nekončí koncem projektu. Naše podpora občanů, kterých se právo na čistý vzduch týká, a náš závazek k ochraně životního prostředí v celé Evropě budou pokračovat. Naše spolupráce s dalšími environmentálními organizacemi v Evropě bude zachována a rozšířena. Postupy, které jsme zahájili, budou podpořeny vědeckými a právními znalostmi. Výměna informací se všemi účastníky nám pomůže pokračovat v kampaních za provádění účinných opatření a dodržování co nejrychlejších celoevropských imisních limitů.

PROJEKT LIFE LEGAL ACTIONS V ČÍSLECH (V ZEMÍCH EU)

› Nové plány zlepšování kvality ovzduší:

23

› Dovybavené autobusy s funkčním čištěním výfukových plynů:

↑ **2.000**

› Nová soudní řízení v EU: **32**

› Dotace ze spolkového programu „Sofortprogramm für saubere Luft 2017–2020“:

2.000.000.000 eur

› Zodpovězené dotazy občanů:

↑ **2.000**

› Počet občanů seznámených s příslušnými materiály:

 80.000

› Počet institucí a politiků seznámených s příslušnými materiály:

↑ **900**

› Mediální dosah (televize, internet a tiskoviny):

60.000.000 uživatelů

› Intenzivní spolupráce nevládních organizací v Evropě:

10

› Účastníci workshopů: **280**

› Workshopy v zemích EU: **9**

ABOUT THE PROJECT

Air pollution is still one of the greatest challenges of our time. Despite directives throughout Europe, air pollution limits are regularly exceeded in many cities and agglomerations. This burdens the health of the citizens and harms our environment and the climate. With the project Right to Clean Air, we are endeavoring to significantly improve air quality in Europe. The Deutsche Umwelthilfe (DUH) and the Frank Bold Society (FBS) jointly promote air pollution control measures in different source areas and support legal action at European and national level. The project is funded under the LIFE program by the EU Commission.

A project by

The Deutsche Umwelthilfe e.V. (DUH) is a non-profit consumer protection association entitled to sue, that is working for a careful handling of natural resources, biodiversity and landscape since 1975.

The non-governmental organization Frank Bold Society (FBS) was founded in the Czech Republic in 1995 and provides legal aid in environmental complaints.

Co-financed by

The European Union's LIFE Program is a funding instrument that supports environmental and climate protection projects.

*Credit: Stefan Germer/Fotolia (Statue Titel), Teodora D/Fotolia (HG Titel), DUH/Markus Bachmann (S. 4, S. 13), spuno/Fotolia (S. 16)
Icons: plutfrosti/Fotolia; n_erj/stock.adobe.com, nexusby/stock.adobe.com*

As of 2020-01-31

Deutsche Umwelthilfe e.V.

Headquarters Radolfzell
Fritz-Reichle-Ring 4
78315 Radolfzell
Phone: +49 7732 9995-0

Headquarters Berlin
Hackescher Markt 4
10178 Berlin
Phone: +49 30 2400867-0

Contact

Robin Kulpa
Project Manager Traffic and Clean Air
Phone: 030 2400867-751
E-mail: kulpa@duh.de

www.duh.de [@ info@duh.de](mailto:info@duh.de) [umwelthilfe](https://www.instagram.com/umwelthilfe) [umwelthilfe](https://www.facebook.com/umwelthilfe)

 We'll keep you posted: www.duh.de/newsletter-abo

We are recognised as a non-profit environmental and consumer protection organisation. Politically independent and entitled to bring legal action we have been campaigning to preserve the natural foundations of life for more than 40 years. Please help us with your donation! www.duh.de/englisch/support-us

We are transparent according to the Transparent Civil Society initiative and have been awarded the DZI Seal-of-Approval as a sign of trustworthy organisations.

